

אפילו במיפה את כחו. (ע' יד רמה). ומפשטות הסוגיא להלן (קנב). ניתן לשמוע כן בדעת רב, שאפילו במיפה את כחו אין כותבים ונותנים אם לא עשה קנין. וכן כתב הרשב"א שם. ואולם הריטב"א כתב [וכ"ג דעת הרמב"ן] שמודה רב לשמואל. וכ"כ שם הרשב"ש מדנפשיה).

מבואר בפירוש ר"י בן מגאש, שאם אמר תנו וכתבו מחיים — דבריו קיימים. רק כשהשטר נכתב לאחר מיתה אין כותבים ונותנים, שכבר זכו היורשים בנכסים. והרמ"ה האריך להוכיח סתם ואמר 'כתבו ותנו' — כותבים ונותנים מחיים (וכן דעת הרמב"ם). ודוקא בשכיב מרע, אבל בבריא — במתנת מטלטלים אין כותבים כלל, ובקרקע כותבים ונותנים מחיים. ואם עשה קנין — אף במטלטלים כותבים ונותנים ואפילו לאחר מיתה. ולדעת הריטב"א אפילו מחיים אין נותנים, שלא תקנו שדבריו ככתובים וכמסורים אלא כשמקנה באמירה, אבל אם בא להקנותה בשטר אינו קונה [וענין דייתיקי אינו אלא שטר מזכרת וראיה], וכיון שמתנת שכ"מ אינה אלא לאחר מיתה, אין שטר לאח"מ.

ד. רב דימי אמר: דייתיקי מבטלת דייתיקי, שכיון שחזר השכיב-מרע וכתב לאחר, הרי חזר בו מהמתנה הראשונה, ושכ"מ יכול לחזור בו ממתנתו (ודוקא בכתיבה ללא זיכוי, וכדלהלן קנב. רשב"ם). [וכן הורה רב נחמן (להלן קנא), דלא כרב ששת. וכן נקטה סתמא דגמרא (קנב): בהחלט]. יש אומרים שאף על פי שהשניה חגורה לו על ירכו, מועילה לבטל צוואה ראשונה, שהרי גלה בדעתו ודי בכך [ר"ן. וכן נראית דעת רשב"ם להלן קנב]. ויש חולקים (ריב"ם ברא"ש ובתוס' שם ד"ה כתב).

וכן נחלקו כשמסר השטר הראשון למקבל, האם דייתיקי אחרת מבטלת אותו (כן הוכיח הריב"ם שם) אם לא — לדברי רב (עפ"י פירוש רשב"ם שם [ומ"מ קי"ל כשמואל שיכול לחזור]. והרי"ד פירש דבריו דוקא בשטר הקנאה ומתנה כגון 'שדי נתונה לך', אבל דייתיקי המשמשת כראיה בעלמא, אין זו אלא מתנת שכיב מרע ויכול לחזור בו).

דף קלו

רי"ט. א. בריא שרוצה שבניו יזכו בנכסיו לאחר מותו ולא ישתעבדו הנכסים לבעלי חובות, וכל עוד הוא חי ישתמש בעצמו בנכסים ויאכל מהם פירות — כיצד הוא עושה?

ב. הכותב נכסיו לבניו לאחר מותו והוא אוכל פירות — מה הדין אם מכרם האב או הבן בחיי האב?

א. הכותב נכסיו לבניו שיוזכו בהם לאחר מותו והוא יאכל פירות עד אז — צריך שיכתוב 'מהיום ולאחר מיתה' [שמשמע הקנאת הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה]. דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אינו צריך לכתוב 'מהיום' שזמנו של שטר מוכיח עליו. אמר רבה בר אבא אמר רב: הלכה כרבי יוסי.

א. יש מהגאונים שנקטו לחוש לדברי רבי יהודה [כשם שתיקן רב בגטין לאפוקי מרבי יוסי] שאין אומרים זמנו של שטר מוכיח עליו (עפ"י רב נחשון גאון; רבנו חננאל; בה"ג נחלות דף קז). ואין כן דעת הרי"ף והרשב"ם הרמ"ה והרשב"א [ורק בגט אשה תיקן רב, משום חומר איסור ערוה. וע"ע תרומת הדשן סס"י רלב]. וכן נפסק בשלחן ערוך (חו"מ רנח, א). וע' גם בשו"ת מהרי"ק צד ד"ה ועל אשר כתבתי דהלכות גדולות....

ב. אם יש סיבה לומר שהזמן נכתב בגלל צורך מסוים, אין אומרים 'זמנו של שטר מוכיח עליו', כגון שמקנה בשטר 'לאחר שלשים', שלכך כתב הזמן, כדי לידע ממתי למנות שלשים (יד רמה. וע' אבי עזרי גירושין ט, יב בגדר סברת 'זמנו של שטר מוכיח'. וברמ"ה מבואר שהוא מטעם הוכחה. וצ"ע).

ג. אם העדים מעצמם כתבו הזמן, ללא ציווי האב — אין אומרים זמנו של שטר מוכיח עליו. ואולם עתה שנהגו כל כותבי שטרות לכתוב בהם זמן כתיבתם, וזה לא מיחה בידם, הריהו כאילו צוה לכתבו, שלולא שגמר ליתן מהיום, היה מוחה בהם בפירוש (עפ"י רשב"א). ויש מי שחולק (ריטב"א בשם מורו).

היה כתוב בשטר קנין — אמר רב נחמן: אין צריך לכתוב 'מהיום' [אפילו לרבי יהודה]. רב פפי אמר: יש שצריך ויש שאין צריך; 'אקנייה' ו'קנינא מיניה' — אין צריך (כי יתור הלשון מורה על יפוי כח בקנין, לקנות מהיום). 'קנינא מיניה' ו'אקנייה' — צריך (שאינן זה יתור אלא פרוש דברי העדים הוא היאך קנינו ממנו — שהרי הקנה לנו ואמר כך וכך אני נותן לפלוני). רב הונא בריה דרב יהושע אמר: בין כך ובין כך אין צריך (כרב נחמן. רשב"ס), שלא נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי אלא בשטר 'זכרון דברים' שהיו לפנינו... ולא בשטר שיש בו קנין סודר (עריטב"א).

כשם שנחלקו בהקנאה אליבא דרבי יהודה, כך מחלוקת אליבא דרבי יוסי כשאין כתוב זמן בשטר (עפ"י רא"ש רמב"ן ועוד; תוס' גטין עב:). והלכה כרב הונא בריה דרב יהושע ורב נחמן, שבשטר הקנאה אין צריך 'מהיום' (עפ"י ר"י מגאש, רמ"ה. ע"ע בשו"ת מהרי"ל עה ד"ה אבל מה שטוענת).

ב. הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו — שניהם אינם יכולים למכור לגמרי; האב אינו יכול מפני שהם כתובים לבן. והבן אינו יכול מפני שהם ברשות האב. מכר האב — מכורים עד שימות. מכר הבן — אין ללוקח בהם כלום עד שימות האב. מת האב — קנה הלוקח.

מכר הבן, ומת הבן בחיי האב — אמר רבי יוחנן: לא קנה לוקח [שקנין פירות של האב כקנין הגוף, ולא היה יכול הבן למכור אלא על מנת שיבואו לידי, וכיון שלא באו לידי לא קנה לוקח (רשב"ס)]. וריש לקיש אמר: קנה לוקח [שקנין פירות לאו כקנין הגוף, הלכך מכירת הבן את הגוף תְּקַפָּה, ולכשמת האב זכה הלוקח גם בפירות].

א. לפרשב"ם ורמ"ה, לדברי רבי יוחנן שלא קנה לוקח — יחזרו הנכסים ליורשי האב. ולפירוש ריב"ם ורמב"ן — יחזרו ליורשי הבן, כי במיתתו נפלו נכסים לפני יורשיו וכשמת האב קנאם הבן בקבר ממילא ויורשיו יורשים ממנו.

ב. לדעת הרמב"ן והר"י מבעלי התוס', לא קנה הלוקח לרבי יוחנן אפילו הניח הבן בנים. ויש אומרים שבאופן זה קנה, שהבן כרעא דאבוה הוא, וכשמת האב בחיי בן הבן נגמרה המתנה לבן (רבנו יונה ור"ה; וכ"ה ברשב"א בשם מורו. ועריטב"א. וראה הסבר שיטה זו בשערי ר' שמואל רוזנבסקי גטין מה. אות שלט).

ג. אם לא מכר הבן, ומת בחיי האב — יורשיו יורשים אותו לכשימות האב לדברי הכל, כיון שלא סילק עצמו מהם (רשב"ס). וכן הדין כשמכר האב, ומת הבן בחיי אביו — כשימות האב חוזרים הנכסים ליורשי הבן (מהרי"ח).

הכותב נכסיו ולאחר מיתה' והיו לו מעות — ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. אלא אם כן פירש שיוכל להתעסק בהם, שאז מתעסק והריוח שלו (עריטב"א).